

הרצחת וגם ירשת? – על חילוט פלילי ושומת מס אזרחית

בלוג

בשנת 1889 השופט רוברט ארל ג'וניור מבית המשפט לערעורים של ניו-יורק, פסק בפסק דין חשוב (בכל זאת, מזכירים אותו למעלה מ-100 שנים לאחר שניתן) כי נכד שרצח את סבו לא זכאי לרשתו חרף צוואתו המפורשת של הסב. פסק הדין מהדהד שאלה תנ"כית, שמגלמת עקרון מוסרי כמעט מובן מאליו - "הרצחת וגם ירשת?" מי שעוול, לא ראוי שיהנה מפירות עוולתו.

שאלה זו עלולה להתעורר בליבו של הקורא, נוכח שני פסקי דין שניתנו לאחרונה בבתי המשפט המחוזיים, הדנים בשאלת יחסי הגומלין בין רכוש שחולט בהליך פלילי לבין שומת מס אזרחית. ע"מ (מחוזי תל אביב-יפו) 7963-04-18 **רועי חיון נ' פקיד שומה יחידה ארצית לשומה** וע"מ (ת"א) 62636-11-17 **בנימין רביזדה נ' פקיד שומה יחידה ארצית לשומה** (עניין חיון ועניין רביזדה בהתאמה).

ניתן לומר בתמצית, שהשאלה העומדת בבסיסם של פסקי הדין הינה, האם ניתן להכיר בסכום כסף שחולט בהליך פלילי (בשני פסקי הדין דובר בחילוט שנבע מהרשעה בעבירות הלבנת הון) כהוצאה המותרת בניכוי שיכולה להוביל להפחתת תשלום מס. ובמילים אחרות, האם יתכן שהחוטא ייצא נשכר מחטאיו?

כמה מילים על חילוט – חילוט הוא לא עונש, אבל לפעמים הוא כן. תלוי את מי שואלים ומתי. מבולבלים? גם אנחנו! ראו כיצד בית המשפט העליון מתאר את החילוט בבש"פ 6817/07 **מדינת ישראל נ' יוסף סיטבון** - "החילוט אינו עונש, על אף שהוא אמצעי בעל היבטים עונשיים. כאמצעי ענישה בהליך הפלילי משרת הוא תכליות שונות...."

בקיצור נמרץ, ניתן לומר שלחילוט יש מספר תכליות. התכלית המרכזית דווקא אינה עונשית כי אם קניינית ונקראת בלשונו הציורית של בית המשפט "הוצאת בלעו של גזן מפיו". כלומר, הרכוש מלכתחילה לא היה שייך למלבין ההון ולכן "הוצאתו" מחזקתו אינה עונש אלא השבת המצב הקנייני לקדמותו. תכלית נוספת, קלאסית יותר מבחינת קרבתה לתכליות עונשיות מקובלות, היא התכלית ההרתעתית.

לתכלית החילוט יש כמובן משמעות אופרטיבית ולעיתים נראה שגורמי האכיפה בוחרים להבליט את התכלית באופן המשתלב עם המטרה העומדת לנגד עיניהם בהליך הספציפי.

כך קרה גם בעניין חיון, כאשר רשות המיסים בחרה להדגיש את היבטיו העונשיים של החילוט ולתאר אותו באופן הבא – "החילוט הוא בראש ובראשונה, אמצעי אחד מתוך סל הכלים של מנגנון הענישה בדין הפלילי.... גם אם החילוט אינו עונש במובן הקלאסי, הרי שאופיו, מהותו ולמצער חלק ממטרותיו – עונשיים."

הטעם לעמדת רשות המיסים נעוץ בהחלטה קודמת של בית המשפט העליון בעניין דמארי שעוסקת באפשרות ניכוי השבת כספי גניבה כהוצאה. נקבע שם שככל שהתשלום הוא באופיו 'אזרחי-תרופתי', נקודת המוצא היא שיש להתירו כהוצאה ואילו אם הוא 'עונשי-הרתעתי' בטבעו, אין להתיר את הניכוי, **שכן אין לגרוע ממידת ההכבדה שביקש המחוקק לגרום לעבריין, ובאופן זה 'ליטול מן העוקץ' שבעונש.**

בסופו של דבר, בית המשפט בעניין חיון בוחן את תכלית החילוט על סקאלה שנגעה מ"השבה תרופתית" ל-"אמצעי עונשי" ומגיע למסקנה שיש מקום להכיר, **בנסיבות מסוימות, בחילוט כהוצאה.** יחד עם זאת, קובע בית המשפט כי אין מקום שחילוט יאפשר הפחתת הכנסה אחרת שאף היא הושגה אגב ביצוע עבירה שמא ייווצר "חיסוי מס" לפעילות עבריינית עתידית.

נראה שבית המשפט בעניין רביזדה מגיע למסקנה דומה ואף מאמץ את הקביעה בעניין חיון, לפיה עיתוי ההכרה בהוצאה יהיה במועד מתן צו החילוט בהליך העיקרי ולא ממועד תפיסת הרכוש בפועל שיכול להתבצע שנים קודם לכן, בשלבי החקירה המוקדמים ועוד בטרם הוגש כתב אישום. זאת הסיבה העיקרית לדחיית ערעורו של רביזדה, שכן צו החילוט בענייננו ניתן שנים רבות לאחר השומה נשוא הערעור.

הגם שכאמור עתירתו של רביזדה נדחתה, נראה שעניין רביזדה יחד עם עניין חיון, מציגים עמדה עקבית וברורה מצד בית המשפט ביחס לקשר בין הליך החילוט הפלילי לשומת המס האזרחית, באופן שיאפשר בנסיבות מתאימות להכיר בסכום המחולט כהוצאה מותרת בניכוי או כהפסד עסקי. לאחרונה למדנו על הגשת ערעור מצדו של פקיד השומה לבית המשפט העליון על ההחלטה בעניין חיון ואנחנו נמשיך לעקוב.

אנשי קשר

יחיאל ציפורי
עורך דין בכיר

הילה שמעון
שותפה